

DOI 10.26886/2311-4517.5(90)2023.3

УДК 615.814

**ЕТІОПАТОГЕНЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РЕФЛЕКСОТЕРАПІЇ
ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ ПРИ ЗУБОЩЕЛЕПНИХ
АНОМАЛІЯХ**

¹Людмила Зубкова, доктор медичних наук, професор

<http://orcid.org/0000-0001-7643-9317>

²Юлія Масловська-Зубкова

¹Василь Бочаров, доктор медичних наук, професор

<http://orcid.org/0000-0002-9786-6665>

¹Тетяна Пиндус, доктор медичних наук, професор

<http://orcid.org/0000-0002-2283-9750>

¹Ірина Дорош, доктор філософії

<http://orcid.org/0000-0002-0290-5861>

e-mail: zubkovastomat@ukr.net

¹Львівський медичний університет, Україна, Львів

²Медичний центр «ORTO-DENT», Україна, Одеса

Предмет дослідження – етіологія і патогенез порушень зубощелепної системи. Мета роботи – надати сучасні дані у відношенні основних чинників порушень ЗЩС, розвитку парафункцій та шкідливих звичок; обґрунтувати показання до рефлексотерапії цих патологічних станів. В статті приведений аналіз основних функціональних порушень, котрі можуть привести до різноманітних зубощелепних аномалій. Дано патогенетичне обґрунтування для застосування рефлексотерапії для корекції виявлених клінічних проявів відповідних захворювань.

Ключові слова: зубощелепні аномалії, функціональні порушення.

¹Lyudmila P. Zubkova, MD, PhD, DSc, Professor; ²Yulia V. Zubkova-Maslovskaya; ¹Vasily A. Bocharov, MD, PhD, DSc, Professor; ¹Tetyana O. Pyndus, MD, PhD, DSc, Professor; Iryna V. Dorosh, MD, PhD. *Etiopathogenetic justification of reflexotherapy for functional disorders in dentomandibular anomalies / ¹Lviv Medical University, Ukraine, Lviv; ²Medical Centre «ORTO-DENT», Ukraine, Odessa*

The subject of research is the etiology and pathogenesis of disorders of the dentomandibular system. The purpose of the work is to provide up-to-date data regarding the main factors of violations of the health system, the development of parafunctions and harmful habits; justify the indications for reflexology of these pathological conditions. The article provides an analysis of the main functional disorders that can lead to various dentomandibular anomalies. The pathogenetic justification for the use of reflexology for the correction of the detected clinical manifestations of the relevant diseases is given.

Keywords: dentomandibular anomalies, functional disorders.

Вступ. Порухення основних функцій (носового дихання, правильного ковтання, активного жування, нормальної мови) зубощелепної системи (ЗЩС) та шкідливі звички є актуальною проблемою в сучасній медицині у зв'язку із тим, що вони сприяють не фізіологічному формуванню ЗЩС [1-4]. Це створює труднощі у відношенні клінічного прийому пацієнтів не тільки стоматологами, але й лікарями інших спеціальностей (невропатологами, педіатрами та ін.) і диктує необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми, у тому числі з використанням різноманітних «нетрадиційних» методів терапії [5-7].

Предмет дослідження – етіологія і патогенез порушень зубощелепної системи.

Мета роботи – надати сучасні дані у відношенні основних чинників порушень ЗЩС, розвитку парафункцій та шкідливих звичок; обґрунтувати показання рефлексотерапії цих патологічних станів.

Матеріали та методи. Проведено аналіз джерел літератури по предмету дослідження, а також власний досвід обстеження хворих чоловічої та жіночої статі різної вікової категорії. Згруповано та класифіковано різноманітні методи дослідження пацієнтів із ЗЩС. Обґрунтовано доцільність використання рефлексотерапії при таких видах патології ЗЩС та її вплив на функціональний стан хворих при розвитку стоматологічної та супутньої патології.

Результати та їх обговорення. Аналіз видів порушення дихання свідчить про те, що з трьох основних його видів (носове, ротове, змішане) дихання через рот можна вважати фізіологічним лише при фізичному навантаженні.

В інших випадках наявність ротового дихання вказує на порушення цієї функції.

Ознаками ротового дихання:

анатомічними є: не змикання губ та зникнення від'ємного тиску в ротовій порожнині;

клінічними: відвисання нижньої щелепи, утворення «подвійного» підборіддя (що вказує на глоссоптоз), «аденоїдний» вираз обличчя.

Аденоїдний вигляд обличчя (який може спостерігатися і при змішаному диханні) характеризується:

- широкою спинкою носа;
- зглаженістю носо-губних складок;
- в'ялими крилами носу;
- апатичним поглядом;
- дещо опущеним положенням голови.

«Ключовими мішенями» при цьому є круговий м'яз рота (змінюється його тонус) та верхній зубний ряд (звужується).

При такій аномалії прикусу у більшості хворих нижня губа розташовується у проміжку між верхніми та нижніми передніми зубами, і діти її прикушують. Це призводить до збільшення щілини між різцями (за механізмом ретрузії нижніх передніх зубів та нижньої щелепи, а також – протрузії верхніх передніх зубів. Надалі деформація може збільшуватися (за механізмом напруги м'язів підборіддя при неправильному ковтанні).

Такі пацієнти потребують не тільки ретельного клінічного, але й додаткових обстежень (рентгенологічні, динамічні методи вивчення функції дихання та ін.), так як можуть бути виявлені:

- скривлення носової перегородки;
- гіпертрофія носових раковин;
- гіпертрофія мигдаликів;
- трахеїти, бронхіти;
- порушення осанки та ін.

Порушення ковтання є наступною групою аномалій, яка також потребує уваги і з боку рефлексотерапевтів, бо т. з. «центр ковтання» розташовується у продовгуватому мозку на дні четвертого шлуночку (а саме за допомогою рефлексотерапії можна ефективно відновити його функціональний стан).

Ковтання є сумою рухомих реакцій, завдяки яким їжа переміщується з порожнини рота через стравохід в шлунок. Цей акт має вікові відмінності:

- від народження до 2 років спостерігається т. з. «інфантильний» тип ковтання (дитина сосе а не жує);
- від 2,5 до 3 років з'являється т. з. «соматичний» тип ковтання (дитина переходить від сосання до жування);

до неправильного ковтання можуть призвести:

- використання довгої соски при штучному годуванні дитини;
- великий отвір в сосці.

З метою дослідження цього виду ЗЩА слід звернути увагу на:

- вивчення положення язика, губ, щік, під'язичної кістки в різні фази глотання;
- за допомогою бічної телерентгенографії голови виявляють гіпертрофовані аденоїди та інші зміни;
- використовують різноманітні функціональні проби (ковтальна, по Френкелю), а також – «графічні»;
- лінгводинометрія, електроміографія.

Слід враховувати також, що порушення функції ковтання можуть спричинятися:

- скороченою вуздечкою язика;
- змішаною патологією ЗЩС.

Порушення мови є надзвичайно актуальною проблемою, яка потребує активної пропаганди логопедичних знань, і особливо це обумовлено тим, що нерідко батьки таких дітей помилково вважають, що дефекти мови можуть зникнути з віком самостійно. Слід пам'ятати, що мовні дефекти з віком нерідко закріплюються, і тому раннє втручання є більш ефективним.

Ефективність логопедичного навчання у великій мірі залежить від батьків. Але, у відповідності з метою цієї статті, слід звернути увагу і на те, що розрізняють центральний і периферичний мовний апарат:

- головний мозок та нервові шляхи;
- органи дихання, глоссоутворення, артикуляці.

Розлади вимови звуків розподіляють на функціональні та механічні (перші якраз і потребують рефлексотерапії).

Порушення жування безумовно також є актуальною проблемою, бо цей акт – основна функція ЗЩС, що впливає на травлення; при цьому забезпечуються усі його фази:

- механічна;
- хімічна;
- рефлексорна (основне показання для рефлексотерапії).

З порушень жування у дітей слід звернути увагу на такі:

- в'яле жування (може стати «звичним»);
- утримання їжі за щокою;
- подрібнення страв не боковими, а передніми зубами.

Порушення жування можуть негативно впливати на правильний ріст та розвиток кісток щелеп, але й вони самі нерідко залежать від санації порожнини рота і зубів.

Шкідливі звички у дітей також є одним із чинників розвитку ЗЩА та деформацій, тому що сприяють:

- парафункції м'язів, що оточують зубні ряди;
- зміщенню нижньої щелепи;
- розвитку порушень положення окремих зубів та їх груп;
- змінам форм зубних рядів;
- порушенням прикусу;
- при закріпленні з віком це призводить до змін форми обличчя.

Найбільш часто використовується розподіл шкідливих звичок на три групи:

- сосання (зафіксовані рухові реакції);
- аномалії (зафіксовані функції з неправильним перебігом);
- зафіксовані позотопічні рефлекси.

Зазвичай, шкідливі звички споріднюються одна з другою, інколи – після негативації однієї з'являється інша. Слід звернути увагу на те,

що порушення, які розвиваються під впливом цих звичок, нерідко прогресують і приєднуються додаткові функціональні відхилення:

- нечітка вимова звуків;
- неправильне ковтання;
- ротове дихання.

Всі несприятливі наслідки шкідливих звичок важливо своєчасно попереджати з метою збереження фізіологічного стану ЗЩС.

Висновки. Порушення функції ЗЩС призводять до розвитку комплексу негативних наслідків не тільки з боку зубів, але й – м'язової рівноваги (що впливає на формування лицьового скелету), і навіть змін на загальноорганізменному рівні. З урахуванням того, що в їх патогенезі відіграють значну роль порушення з боку центральних регуляторних систем організму, перспективним напрямком є використання рефлексотерапії при лікуванні та реабілітації таких хворих.

Література:

1. Зубкова Л.П. Енциклопедія Клініко-Аналітичної Стоматології. Багатотомне видання. Том 1. Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 2023. 225 с.
2. Зубкова Л.П. Енциклопедія Клініко-Аналітичної Стоматології. Багатотомне видання. Том 2. Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 2023. 221 с.
3. Бочаров В.А. Клініко-Аналітична Косметологія. Посібник багатотомний. Том 1. Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 2022. 333 с.
4. Бочаров В.А. Клініко-Аналітична Косметологія. Посібник багатотомний. Том 2. Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 2022. 325 с.

5. Атаман О.В. Патологічна фізіологія в питаннях і відповідях. Вінниця: Нова Книга, 2010. 512 с.
6. Тарасенко Л.М., Григоренко В.К., Непорада К.С. Функціональна біохімія. Вінниця: Нова Книга, 2007. 384 с.
7. Friction I. R., Schiffman E. L. The craniomandibular index, balidity y prosthet. Dent. 1987. 58, N2. P. 222—228.

References:

1. Zubkova L.P. (2023). *Ency`klopediya Kliniko-Anality`chnoyi Stomatologiyi. Bagatotomne vy`dannya. Tom 1.* Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 225 p.
2. Zubkova L.P. (2023). *Ency`klopediya Kliniko-Anality`chnoyi Stomatologiyi. Bagatotomne vy`dannya. Tom 2.* Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 221 p.
3. Bocharov V.A. (2022). *Kliniko-Anality`chna Kosmetologiya. Posibny`k bagatotomny`j. Tom 1.* Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 333 p.
4. Bocharov V.A. (2022). *Kliniko-Anality`chna Kosmetologiya. Posibny`k bagatotomny`j. Tom 2.* Republic of Moldova Europe: GlobeEdit, 325 p.
5. Ataman O.V. (2010). *Patologichna fiziologiya v py`tannyax i vidpovidyax.* Vinny`cya: Nova Kny`ga, 512 p.
6. Tarasenko L.M., Gry`gorenko V.K., Naporada K.S. (2007). *Funkcional`na bioximiya.* Vinny`cya: Nova Kny`ga, 384 p.
7. Friction I. R., Schiffman E. L. (1987). *The craniomandibular index, balidity y prosthet.* Dent, 58, 2, 222-228.